

Научном Већу Факултета Драмских уметности Универзитета уметности у Београду

Већу Факултета Драмских уметности

Извештај Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације кандидаткиње Милене Стефановић:

ПРИНЦИПИ НОВОГ ЈАВНОГ МЕНАЏМЕНТА У КУЛТУРИ: ИНСТРУМЕНТ РАЗВОЈА ИЛИ СТАНДАРДИЗАЦИЈЕ

Научно веће Факултета драмских уметности формирало је комисију за оцену и одбрану докторске тезе: Принципи Новог јавног менаџмента у култури: инструмент развоја или стандардизације, кандидаткиње Милене Стефановић, у саставу: др Весна Ђукић, редовни професор Факултета драмских уметности, др Сениша Зарић, редовни професор Економског факултета, др Предраг Цветичанин, доцент Факултета Уметности у Нишу, др Љиљана Рогач Мијатовић, научни сарадник, Институт за позориште, филм, радио и телевизију Факултета драмских уметности и др Милена Драгићевић Шешић, редовни професор Факултета драмских уметности (менторка).

Комисија саопштава следећи закључак:

Кандидаткиња Милена Стефановић, рођена је 4. децембра 1976. године у Зајечару, дипломирала на Катедри за филозофију 2002. године. Након дипломирања, добија стипендију Универзитета Луиђи Бокони у Милану на коме завршава Мастер студије из области Менаџмента јавног сектора (администрације) 2005. године. Докторске студије уписује 2010. године, и као студент докторских студија на Факултету драмских уметности, од 2011. до 2014. ангажована је као сарадник у настави на основним и мастер студијама на предметима: Међународна културна сарадња, Финансијски менаџмент у култури и Менаџмент људских ресурса, као и на Факултету ликовних уметности из

предмета менаџмент у култури, где са студентима организује прво представљање њихових уметничких радова на фестивалу Миксер.

Као гостујући предавач учествује на семинару Универзитета уметности за стручњаке у култури – Србија и међународна културна сарадња (2014); Школи европске интеграције у Косовској Митровици о локалним културним политикама (2015, Европски покрет). Током 2016. и 2017. године, као део истраживачког тима учествује у пројекту Британског Савета о вештинама у култури на Западном Балкану.

Пре и паралелно са академском каријером, Милена је професионално ангажована на различитим пословима. Од 2006. до 2008. живи у Бриселу, где остварује професионални стаж у администрацији Европског Парламента, у Комитету за спољне послове, радећи на политикама везаним за регион Западног Балкана.

Такође је била ангажована као продуцент и новинар медијског интернет сервиса South East TV Exchanges, и истраживач сарадник Human Rights Watch у Бриселу. Завршила је летњу школу University Libre de Bruxelles (УЛБ), на тему: Спољна политика Европске Уније – јавне практичне политике и њени инструменти.

По повратку у Србију, од 2008. до 2011. запослена је на позицији шефа кабинета потпредседника Делта холдинга, у Канцеларији за међународну сарадњу и јавне послове. Од 2011. до 2012. ради као консултант на пројектима заговарања и повезивања пословног сектора са Европском Унијом.

Тренутно је запослена у Европском фонду за Балкан, на позицији програмског менаџера, са фокусом на подизање капацитета јавне управе и цивилног сектора на Западном Балкану.

Чланица је више мрежа: мреже истраживача (Форум младих истраживача ЕНКАТК), главног одбора Европског покрета у Србији, чланица и потпредседница Форума за културу Европског покрета у Србији. Волонтер и посматрач избора у иностранству испред Центра за слободне изборе и демократију (ЦЕСИД). Говори енглески и италијански.

Објавила је више научних и стручних радова у књигама и часописима, од којих издвајамо:

1. Стефановић, М., *Creative Entrepreneurship in No Man's Land: Challenges and Prospects for a Metropolitan Area and Smaller Communities - Perspectives from the Never-Ending Transition*. *Entrepreneurship in Culture and Creative Industries*, FGF Studies in Small Business and Entrepreneurship, Springer International Publishing AG 2018 E. Innerhofer et al. (eds.), DOI 10.1007/978-3-319-65506-2_1
2. Драгићевић Шешић, М., Стефановић М., *Organizational trauma and oblivion – types of organizational forgetting in the case of Belgrade theatres*, "Etnoantropološki problemi – Issues in Ethnology and Anthropology, Vol 12, Number 2, 2017.
3. Стефановић М., *Фестивали и културна политика*, Зборник Факултета драмских уметности, Институт ФДУ, 2018, у процесу рецензије.
4. Стефановић М., *Популарна култура и етика – Студија случаја телевизијских серија Доушници и Треме*. *Култура*, Завод за проучавање културног развоја, стр. 64-78, 2017, ДООИ 10.5937/култура1653064С УДК 7.097(73)"20" 316.7(73)"20" 17
5. Драгићевић Шешић М., Стефановић М., *Activism as a leadership style: an independent cultural organization in a troubled context*, *Forum Scientiae Oeconomia*, Faculty of Applied Sciences of the University of Dąbrowa Górnicza, Volume 5, 35-42, Special Issue No. 1, 2017. DOI 10.23762/fSo_vol5sp1_17_3
6. Драгићевић Шешић М., Стефановић М., *Leadership styles and values: the case of independent cultural organizations*. *Cultural Management: Science and Education*, Faculty of Applied Sciences of the University of Dąbrowa Górnicza, Vol 1, No 1, 2017.
7. Стефановић М., *Freedom of expression in contemporary theatre – the right to offend*, *Ars Academica*, no 4, Skopje, 2016.
8. Стефановић М., *Аспекти манипулације наративом у ТВ реклами – студија случаја Неспредо*, *Медијски дијалози*, бр 25, 127-141, Подгорица, Црна Гора, 2016.

9. Стефановић М., Нови јавни менаџмент и позориште, Зборник радова Факултета драмских уметности 24, Институт ФДУ, Београд, 2014.
10. Драгићевић Шешић М., Стефановић М., How theatres remember: Cultures of memory in institutionalized systems, Culture, Centre for Culture and Cultural Studies, Скопје, 2013.
11. Стефановић М., Инструментализација као почетак, ГЕСТ 03/ИИ, Подгорица, 2012.
12. Стефановић М., Држава и култура – приказ, Изазови европских интеграција, Службени гласник, Београд, 2011.

Учествовала је и на више међународних конференција:

2017. "Популизам и медији", Факултет драмских уметности и Факултет политичких наука, Београд.
2017. "Перспективе развоја националних културних политика у контексту Европске Уније", Институт за развој и међународне односе, ИРМО, Загреб.
2016. "Битеф и културна дипломатија, улога фестивала у међународној културној сарадњи", Универзитет уметности, Београд.
2016. "Reinvestigating culture in arts, humanities and social sciences" Fakultet za medije i komunikacije, Univerzitet Singidunum, Beograd.
2013. "Cultural Memory", Centre for Culture and Cultural Studies, Skopje.
2012. "Networked culture" 20th ENCATC Annual Conference, London.
2012. Young Policy Researchers Forum, Goldsmiths University, London.
2011. "Менаџмент културе и медија у друштву знања", ФДУ, Београд, 2011.

Анализа докторске дисертације

Кандидаткиња Милена Стефановић дисертацију је написала на 248 страна кроз седам поглавља, библиографију и прилоге.

Прво поглавље дисертације посвећено је одређењу предмета, циљева, разради хипотетичког оквира, и методолошког оквира истраживања.

Предмет дисертације обухвата анализу односа између принципа теорије Новог јавног менаџмента и Теорије јавне вредности и могућих последица њихове примене по културну политику и менаџмент традиционалних јавних установа културе, дакле дела поља ограничене културне продукције (Бурдије). Основни проблем којим се истраживање бави је динамика односа културне политике као јавне практичне политике и појединачних менаџмент система јавних установа културе, у којој одсуство стабилног и експлицитног модела културне политике не доноси креирање додате јавне вредности у интересу грађана тј. публике, али ни развој самих установа и запослених у њима. Ауторка полази од премисе да стварање јавне вредности јесте дугорочни циљ културне политике док испорука јавне вредности јесте обавеза и смисао управљања јавним установама културе. Ослањајући се на релевантна теоријска полазишта везана за концепт инструментализације културне политике и указујући на међузависност поља културне политике у односу на поље администрације, тј. јавне управе, кандидаткиња образлаже вредност предмета истраживања, сматрајући да недостатак експлицитне културне политике и неусклађеност критеријума, параметара и уопште планирања културног развоја, доводи до парцијалне и делимичне примене „неолибералних“ тј. условно речено тржишних концепата у пољу ограничене културне продукције, чиме се поље органичене културне продукције „фестивализује“ и „институционализује“ без капацитета да се процеси и програми евалуирају кроз студије дуготрајног утицаја на пример.

Циљеви ове интердисциплинарне дисертације су експлоративно дескриптивни и пројектно моделски, а сама дисертација спада у категорију теоријско-емпиријских научних истраживања. Експлоративно дескриптивни циљеви односе се на идентификацију и анализу принципа изабраних теорија у моделима управљања и дискурсима стејкхолдера. Главни циљ истраживања је

идентификација принципа који би били адекватни реформски елементи за стандардизацију одређених аспеката управљања који сем што стандардизују су и развојни принципи.

Главна претпоставка (хипотеза) дисертације је да су одређени принципи теорије Новог јавног менаџмента могућа основа за промену постојећег модела културне политике чија би примена довела до низа реформских корака у тренутним менаџмент моделима јавних установа културе као и у моделу културне политике. Посебне хипотезе тичу се концепта јавне вредности и претпостављају да јавне установе културе креирају ту вредност која може бити измерива и евалуирана, и да се јавна вредност поима кроз шири друштвени утицај, као и да се поједини елементи Новог јавног менаџмента већ налазе у моделу културне политике.

Методолошки оквир

Кандидаткиња теми прилази из више перспектива, користећи више теоријских утемељења. Од теорије културне политике (Драгићевић Шешић, Ђукић, Бенет, Белфјоре) преко менаџмента у култури, Теорије јавне вредности (Бенингтон, Мур), теорије јавних политика (Нови јавни менаџмент), ауторка развија критички категоријални апарат неопходан за анализу културне политике у односу на поље јавних политика. Спроводи теоријско, кабинетско истраживање као и емпиријско којим из различитих перспектива обухвата проблем истраживања – нормативну анализу Закона о култури и адекватност и присутност исказаних јавних интереса у инструментима културне политике, анализу садржаја и дискурса о проблему евалуације и успеха у пољу позоришног стваралаштва, квантитативну анализу финансијског инструмента културне политике, као и анкетно испитивање јавних установа културе о процесима планирања и управљања.

Друго поглавље мапира поље јавне сфере и под поље културе, указујући на односе међузависности унутар поља. Ово поглавље такође анализира и мапира појмове везане за концепт „јавне сфере“, као што је појам јавности (Хабермас, Фрасер), смештајући појам „јавних менаџера“ тј. менаџера у јавном сектору у контекст и у односу на појам јавне сфере. Ово поглавље анализира и поље културне продукције у Србији, које схвата као подсистем система јавне управе тј. јавне администрације, имајући у виду да разумевање динамике поља и

различитих моћи које владају у њему, одређује свеукупну слику и односе на релацији менаџмент у култури – културна политика. Са друге стране, ауторка у овом делу дисертације анализира и поље јавне управе дајући контекст, нормативни оквир поља, са освртом на особине „добре управе“ у складу са стандардима Европске Уније о томе шта подразумева добра управа. Такође ауторка указује на разлику нивоа јавне управе и јавне администрације као ширег појма од појма и концепта државне управе, показујући на основу нормативне анализе да запослени у јавним установама културе јесу део јавне управе јер се на њих односи Закон о јавној служби на пример, док са друге стране, нису део државне управе, аргументујући тиме посебност улоге коју институционална култура има у креирању и испоруци јавне вредности.

Треће поглавље анализира концепт Новог јавног менаџмента, од настанка и развоја принципа у различитим друштвима и јавним администрацијама од администрација Западне Европе до Сједињених Америчких Држава до Аустралије и Новог Зеланда. Ово поглавље анализира и основне појмове инпута, аутпута, оуткама, као и појмове ефикасности и ефективности. Утицај и значај националне културе у организационим променама и понашању је један од аспеката који утичу на имплементацију ових принципа, стога ауторка представља главне карактеристике Хофстедеве теорије националних организационих култура, указујући да ће националне карактеристике организационе културе бити изазов реформског процеса у култури коју карактерише присуство ауторитативног стила руковођења.

Четврто поглавље указује на неопходне елементе савременог менаџмент модела, и представља важност стратешког планирања и евалуације у култури, и анализира стејхолдер приступ стратешком менаџменту као једном могућем инструменту за планирање у култури.

Пето поглавље представља три перспективе емпиријског истраживања: анализу садржаја новинских написа о кључним терминима везаним за мерење успеха у култури, потом упитник установама културе, и квантитативну анализу финансијског инструмента културне политике.

Шесто поглавље представља препоруке јавној практичној политици кроз идентификацију принципа Новог јавног менаџмента, који су сем што су

стандардизујући и развојни, дајући поделу на „меку стандардизацију“ која је део препорука оснивача тј креатора културне политике, и нормативну стандардизацију, дакле кроз увођење принципа као члана Закона о култури.

У завршном делу дисертације наведена је комплетна библиографија (162 јединице), интернет извори (10) и прилози. Коришћена је литература на српском, енглеском, италијанском и француском језику, која обухвата област социологије, филозофије, историје, политичких наука, а посебно културне политике, менаџмента у култури, теорије јавних политика, општег менаџмента, менаџмента учинка, економије (посебно финансија).

Оцена остварености циљева – резултати истраживања

Сматрамо да је дисертација остварила постављене циљеве истраживања. Циљеви су били дефинисани и тичу се са једне стране препорука јавној практичној политици, а са друге стране препорука менаџменту и управљачким тимовима у јавним установама културе.

Први циљ истраживања био је анализа и селекција принципа и елемената Новог јавног менаџмента адекватних пољу ограничене културне продукције, који је у потпуности остварен. Истраживање је анализом концепта НЈМ идентификовало елементе ове теорије који би довели до даље стандардизације одређених аспеката планирања у организацијама и до даљег развоја поља ограничене културне продукције. Овај циљ је укључивао и анализу аспеката који се тичу услова и препрека које јавна практична политика мора имати у виду уколико се одлучи за имплементацију реформских принципа НЈМ-а, и овај циљ је испуњен идентификацијом проблема и параметара који ће имати утицај на развој модела: од проблема политизације, нормативних препрека процесима одлучивања до утицаја националне културе на организационо понашање и стилове управљања у установама.

Истраживање је као други циљ поставило и анализу концепта Јавне вредности и присутности њој блиских појмова у Закону у култури, али и пресликавање појмова јавног или општег интереса у инструменте културне политике, који је остварен истраживањем.

Трећи циљ који је испуњен био је формулација препорука кроз креирање стандардизованог документа под називом „Стратешко планирање – основни елементи за стандардизацију процеса стратешког планирања“, који би јавна практична политика могла релативно лако да „чита“ и тумачи јер би био универзално применљив на различите типове установа. Овај једноставан документ представља први корак ка креирању оквира за стандардизацију модела извештавања о напретку институција, као и за екстерни процес евалуације, и представља својеврсну менаџмент карту установе или мапу стања.

Четврти циљ био је креирање предлога менаџменту јавних установа за коришћење инструмента за стратешко планирање под називом Систем балансираног мерења перформанси (Енг. Балансед Сцорекард, БСЦ скраћено), који омогућава менаџерима лакше и прегледно планирање и евалуацију учинковитости њихове установе. Овај инструмент је у складу са реформским принципима Новог јавног менаџмента, и условљен је одређеним реформским корацима, и дисертација описује његове елементе и описује како би овај модел могао бити адаптиран за потребе јавних установа културе.

Кроз компаративно истраживање различитих перспектива поља ограничене продукције и сагледавања различитих нивоа дискурса у односу на концепт изабраних теорија, истраживање успешно захвата широк круг проблема и питања битних за предмет истраживања. Стога се важан део резултата истраживања односи на указивање вишеслојности поља у односу на културне политике и менаџмент појединачних установа.

Научни допринос дисертације

Резултати истраживања Милене Стефановић представљени у овој дисертацију дају значајан допринос развоју науке у домену културне политике и менаџмента у култури као и низу интердисциплинарних истраживања у домену јавних практичних политика, социологије културе, менаџмента учинка, урбаних студија. Заснивајући докторско истраживање на обимној литератури (библиографија на 11 страница), из различитих области, успостављајући адекватни категоријални апарат неопходан оваквом интердисциплинарном приступу, користећи

сопствена вишегодишња емпиријска истраживања (вештине у култури, јавне политике у процесу европских интеграција) и предузимајући посебна истраживања спроведена само за потребе овог рада, кандидаткиња је дошла до значајних теоријских научних резултата, пре свега изведених кроз моделе препорука културној политици.

Такође, истраживање је дало допринос теорији културне политике интегришући категоријални апарат научне мисли која се бави јавним менаџментом те посебно категоријални апарат Новог јавног менаџмента, као и Теорије јавне вредности што сматрамо новим приступом у менаџменту у култури који се до сада више бавио продукцијом културних добара те технологијама менаџмента и његовим процесима, а занемаривао чињеницу да су културна добра, чак и када се за њих остварује профит, јавна добра која доприносе остваривању јавног интереса.

Научни допринос овог рада је управо увођење другачијих и до сада мање заступљених теорија и методологија у поље менаџмента у култури и културне политике. Таква полазишта су омогућила да се у дискурс уведе теза да креирање јавне вредности јесте дугорочни исход делања и активности и у пољу културне политике и у пољу менаџмента у култури. Такође, уводећи инструмент Балансираног мерења перформанси у процес планирања у култури, даје се оквир за процену успеха и односа између дефинисаних циљева и остварених резултата, који морају да додају неку вредност заједници. Уколико се овај алат покаже као користан у пракси, онда ће он представљати још један допринос пољу менаџмента у култури. Такође, разматрање Стејкхолдер приступа стратешком менаџменту јесте новина, која до сада није била део праксе јавних установа културе, и може представљати користан инструмент приликом креирања развојних стратегија.

Истраживање је због комплексности захтевало интердисциплинарни приступ па се стога и резултати могу уписивати у поља различитих научних дисциплина. Кандидаткиња је успешно аргументовала и одбранила тезу да су поједини принципи Новог јавног менаџмента адекватни реформски концепти за модел културне политике, и да уколико су примењени делимично или парцијално (евалуација без стратешког планирања, или тржишни приступ без јасних критеријума) долази до негативних последица по поље културне продукције.

Ауторка је показала како је могуће користити принципе који иако у јавном дискурсу представљени као „претња“, или као неолиберални начин размишљања погубан за културу, дају основу за активну (позитивну, социјалну) инструментализацију културне политике, посебно на нивоима локалне самоуправе, за добробит заједнице и остварење јавног интереса.

„Мека стандардизација“ одређених аспеката управљања као предуслов за развој поља институционалне културе, евалуација као подстицај на промишљање улоге и утицаја поља културе спрам специфичних социјалних проблема заједнице, институционализација и формализација сарадње институционалног и тзв. цивилног сектора културе као модел који „активистички“ дискурс уводи на ефектнији начин у институционалну културу и институције које поново постају места критичког промишљања и сусрета. Ауторка уводи термин „културократија“ као владавину стручности у пољу културе, и које креира јавну вредност која је у јавном интересу, у коме су јавне практичне политике из области културе развојно повезане са другим ресорима, и као такве се налазе високо на политичкој развојној агенди. Залажући се за евалуацију на основу квалитативне анализе учинка и друштвеног утицаја рада институција, ауторка са једне стране заговара тезу о „рачунополагању“ тј јавној одговорности установа и запослених у њима за одбрану јавног интереса, а са друге стране указује на могућност и бенефите социјалне инструментализације локалне културне политике у циљу заједничке иницијативе спрам жељене друштвене промене у једној заједници.

Закључак комисије

У том смислу ова докторска дисертација представља доказ да културолошка истраживања својим научним доприносом отварају нове хоризонте и перспективе културне праксе и културне политике. Комисија констатује да је кандидаткиња Милена Стефановић докторском дисертацијом показала способност самосталног научноистраживачког рада који испуњава све неопходне стандарде, остварила изузетан теоријско-научни и примењени резултат те стекла услове за одбрану дисертације. Стога комисија предлаже Научном већу и Већу Факултета драмских уметности да се овај реферат усвоји,

рад и реферат изложе на увид јавности а затим комплетан материјал проследи Сенату Универзитета уметности да донесе коначну одлуку о заказивању одбране докторске дисертације.

Комисија:

др Весна Ђукић, редовни професор Факултета драмских уметности у Београду

др Синиша Зарић, редовни професор Економског факултета у Београду

др Предраг Цветичанин, доцент Факултета Уметности у Нишу

др Љиљана Рогач Мијатовић, научни сарадник, Институт за позориште, филм, радио и телевизију Факултета драмских уметности у Београду

др Милена Драгићевић Шешић, редовни професор Факултета драмских уметности (менторка) у Београду

У Београду, 30. новембра 2017.